

Основи на съвременната икономика: Артър Луис и двусекторният модел на икономическо развитие

Хенрик Егберт*, Теодор Сегларски**,
Александър Б. Тодоров***

Резюме: Уилям Артър Луис (1915–1991) е автор на т.нар. двусекторен модел, един от основополагащите приноси в ранната икономика на развитието, обясняващ как националните икономики могат да създадат растящ индустриален сектор в допълнение към традиционното селскостопанско производство. В модела се допуска наличието на селскостопански сектор за изхранване на населението с неограничен излишък от работна ръка. При инвестиране на капитал в националната индустрия този запас от работна ръка може да бъде нает на минимално възможна за възпроизводството заплата. Така редом с традиционния възниква модерен сектор, а реинвестирането на капитала отваря път към икономическото развитие на страната. Теоретичната рамка на модела повлиява политиките в областта на трудовата миграция и

разпределението на доходите в развиващите се икономики и едва през 70-те и 80-те години на миналия век започва да среща сериозна критика. Въпреки ограниченията си, работата на Луис остава фундаментална за изследванията в областта на икономическото развитие. Той участва активно като икономически съветник на правителствата в нововъзникващите независими държави в Третия свят през 50-те и 60-те години на XX век. Луис е първият носител на Нобелова награда по икономика от бивша колониална страна.

Ключови думи: Артър Луис, икономическо развитие, теория на развитието, двусекторен модел, модел на Луис, икономически растеж.

JEL: B29, B31, O11, O41.

Въведение

Уилям Артър Луис е роден през 1915 г. на карибския остров Сейнт Лусия. Има четирима братя, а родителите му са учители. Семейството

* Хенрик Егберт е доктор, професор в Университета за приложни науки Анхалт, Германия.

** Теодор Сегларски е доктор, професор в катедра „Икономика“, Стопански факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

*** Александър Б. Тодоров е доктор, главен асистент в катедра „Обща икономическа теория“ на Икономически университет – Варна.

се числи към добре образованото цветнокожо население, позиционирано социално между бялата висша класа и сравнително бедното чернокожо мнозинство (Tignor, 2006, p. 10). През първата половина на XX век част от карибските острови принадлежат на Британската империя и са администрирани от Министерството на колониите. Поради материалната нищета и дискриминацията островите са разтърсвани от десетилетия на социални вълнения срещу консервативната британска колониална политика. Това е средата, в която израства Уилям Артър Луис (Ingham, Mosley, 2013, pp. 2-7).

Уилям посещава училище, в което се възпитава колониални британски ценности в дух на академична напревара. Учи се отлично и завършва на 14-годишна възраст – въпреки смъртта на баща му, когато е само на 7 – след което започва работа. Желанието му е да следва инженерни науки, но в условията на расова дискриминация не вижда възможност за позиция като инженер в родината си. По тази причина кандидатства в Лондонската школа по икономика (London School of Economics, LSE) за място в новосъздадената бакалавърска програма по търговия. Администрацията на университета тъкмо е либерализирала програмата, допускайки студенти от колониите. Луис е приет със стипендия през 1932 г. (Ingham, Mosley, 2013, p. 9). Началото на живота му в Лондон, в бяло общество с крайни форми на сегрегация

срещу цветнокожите, е културен шок за Луис (Tignor, 2006, p. 16).

Категората по икономика е ръководена от младия Лайънъл Робинс, който привлича и Фридрих Хайек в LSE. С лектори като Робинс, Хайек, Джон Хикс, Никълас Калгор и Паул Розенщайн-Родан категорията се профилира в неокласическата пазарна парадигма, предлагайки алтернатива на кейнсианския подход, който се оформя в Кеймбридж (вж. Ingham and Mosley, 2013, pp. 19-21). Пазарно ориентираната перспектива повлиява силно Луис. Още през първата си година той е един от най-добрите студенти. Логичната му, ясна и разбираема аргументация е впечатляваща. Получава бакалавърската си степен с най-високи отличия през 1935 г.

Впоследствие Луис кандидатства за работа в карибския регион, но отново е отхвърлен заради цвета на кожата си. Решава да запише докторска програма със стипендия в LSE (Tignor, 2006, p. 20) под ръководството на Арнолд Плант в областта на индустриалната организация. Защищава през 1940 г. с набор от статии по въпроси, свързани с управлението на бизнеса. Текстовете са публикувани в сп. „Economic“, а няколко години по-късно са събрани и издадени под заглавието „Overhead Costs“ (Lewis, 1949a). Като изключително висока оценка за специализираните му знания и впечатляващи умения е привлечен на едногодишна асистентска позиция в LSE още по време на докторантското следване. Става първият цветнокож лектор в LSE, преподавайки

Икономическо наследство

първоначално само бакалавърски дисциплини (Заради войната учебните курсове на LSE се провеждат в Кеймбридж, така че Луис поддържа връзка с преподавателите и там (срв. с Ingham, Mosley, 2013, pp. 25-27). Справя се забележително добре на тази позиция и през 1947 г. е назначен за постоянно като доцент. Учебната му натовареност включва общи икономически курсове, но се задълбочава в темата за развитието и успява да въведе в учебната програма предмет с наименование „Колониалната икономика“. Водените от него занятия се превръщат в първите университетски курсове по икономическо развитие, които се концентрират специално върху по-слабо развитите региони на света.

След 30-те години на миналия век настъпват промени в управлението на британските загранични територии от Министерството на колониите, за които Втората световна война е катализатор. Благодарение на експертния си опит и въпреки острата критика към политиките на министерството, Луис е назначен за съветник там през 1942 г. Той води непрестанна борба срещу дискриминацията на цветнокожите и хората от колониите от страна на Колониалното министерство. Квалифицирани местни жители са възпрепятствани да заемат експертни позиции на място. Луис изразява критичното си отношение и като дава гласност на своите икономически идеи, някои от които пряко противоречат на тези на министерството. Особено критично

настроен е към плановете за развитие, които дават скромни резултати, но на висока цена. Луис разобличава ниската ефективност на тесния фокус върху икономическия растеж и призовава към допълнителни социални реформи, по-специално борба с бедността и въвеждане на масово образование (В препоръките му по отношение на по-нататъшни политики и държавен ангажимент за развитие основно място винаги заема общодостъпното образование – убеждение, заимствано от „Основи на политическата икономия“ на Джон Стюарт Мил (Ingham, Mosley, 2013, p. 23). Приключва работата си за Министерството на колониите през 1950 г. (Tignore, 2006, pp. 43-68), но продължава с разнообразни консултантски дейности за британските институции (вж. Ingham, Mosley 2013, pp. 75-88).

Докато все още е в Лондонската школа по икономика, Луис започва да публикува усилено в опит да получи международно признание. През 1949 г. от печат излизат три негови книги (срв. с Ingham, Mosley, 2013, pp. 33-36). Монографията му „Режийни разходи“ (1949a) изследва как различните видове предприятия управляват режийните разходи, особено когато фиксираните разходи са високи. Втората му книга, „Икономическо проучване 1919-1939“ (Lewis, 1949b), се основава на разработения от него учебен материал в Лондонската школа по икономика между 1944 и 1947 г. В нея той сравнява ефективността на икономическите системи между двете световни

войни, използвайки като примери водещите национални стопанства. Третата му книга, „Основи на стопанското планиране“ (Lewis, 1949c), е критичен анализ на държавното планиране като стопанскополитически инструмент. Луис подчертава, че изцяло плановата икономика е също толкова неефективна, колкото и напълно „свободната“ пазарната икономика. Целта му е извеждане на препоръки за подобряване на неефективното използване на ресурсите. В приложението към книгата (Lewis, 1949c, pp. 121-130) той обсъжда инструмента на планирането в европейските колонии и „изостаналите стопанства“ – фокус, който му е донесъл много внимание през 50-те години на миналия век и следващите десетилетия (Tignor, 2006, p. 30).

Луис остава на работа в Лондонската школа по икономика до 1948 г. Тъй като преподавателите там са сравнително млади, вижда ограничени възможности за скорошно кариерно израстване. Кандидатства в Университета в Ливърпул. Въпреки че е най-квалифицираният кандидат, е отхвърлен. В Университета в Манчестър обаче трудовете и експертизата му са оценени и през 1948 г., едва на 33 години, Луис става първият цветнокож (афро-карибски) професор във Великобритания. По-късно оглавява катедрата по политическа икономия. През 50-те години на миналия век Манчестър се превръща в академичен център в областта на икономиката на развитието.

В този период Луис пише двете си най-значими икономически произведения.

Не без значение в този контекст е натрупаният опит на Луис в Златния бряг (по-късно Гана). През 1952 г. той получава покана от ръководството на националистическата партия на Златния бряг да оцени проекти за развитие на страната. Луис приема и работи там няколко месеца – запознава се с конкретни планове и съветва амбициозни африкански политици, които се стремят към независимост на територията. Луис проучва по-специално как може да се постигне дългосрочен растеж въз основа на изобилните природни ресурси (Tignor, 2006, pp. 109-143). Макар да е възможна ограничена индустриализация – той използва понятието „селективна индустриализация“, която се основава на частни инвестиции – Луис вижда възможности преди всичко в модернизацията на аграрния сектор. Златният бряг е най-големият производител на какао и няма излишна работна ръка в селското стопанство, която може да бъде използвана в индустриалния сектор.

През 50-те години на XX век започва процесът на деколонизация – отчасти по пътя на мирни революции, отчасти чрез въоръжени въстания срещу колониалната власт. Темата за развитието, изследвана от Луис, става централна, а експертизата му е търсена от правителствата на придобилите независимост държави. Артър Луис има предимството не само да е един от най-изтъкнатите икономисти в областта

Икономическо наследство

на икономическото развитие, но и да произхожда от британска колония (вж. Tignor, 2006, р. 30). След обявяването на независимостта на Златния бряг и основаването на държавата Гана, първата независима държава в тропическа Африка, Луис става икономически съветник към ООН на правителството на президента Куаме Нкрума през 1957 г. (Tignor, 2006, pp. 145-165).

Въпреки изобилието от селскостопански продукти и природни богатства Гана е зле подготвена за икономическа и политическа независимост. Липсва функционираща администрация, тлеят етническо напрежение и политически спорове в рамките на африканското правителство, а има и замесени британски и американски интереси. Когато Луис пристига в Гана през 1957 г. за двугодишния си консултантски мандат, той подценява тези скрити обстоятелства, както и връзките между политическите и икономическите фракции (вж. Ingham, Mosley, 2013, pp. 145-170).

Задачата му е да изготви петгодишен план за икономическо развитие. Още в началото става очевидно, че наличните финансови резерви са недостатъчни. Освен това политиките използват позициите си, за да прокарат престижни проекти, които им носят бързи и видими успехи, но и подкопават финансовата дисциплина. Планът, разработен от Луис, основан на модела на конкурентна пазарна икономика, допълнена с държавни елементи, се превръща в политически проект

на правителството на Гана. Държавното планиране получава приоритет, а планът се прилага за осъществяване на интересите на политиките, вместо за стимулиране на развитието. Като цяло през следващите десетилетия, въпреки най-подходящите условия, стопанството на Гана се развива катастрофално. Луис изпада в конфликт с политическото ръководство и търси възможност да напусне Гана. През 1958 г. приема позиция към ООН в Ню Йорк за една година, преди да се завърне в родината си, Карибите, през 1959 г.

От 1960 до 1963 г. Луис ръководи Университетския колеж на Западните Индии в Ямайка. Университетът е замислен като съвместна институция за всички бивши англоезични колонии в Карибите. 13-те британски острова и територии, стремящи се към независимост, установяват краткотрайна политическа федерация (1958-1961 г.). И тук Луис започва с големи очаквания и си поставя за цел да образува бъдещия елит. Разгарят се, обаче, борби за разпределението на университетските места и ресурси, докато Луис е зает с финансирането и координацията. След три години той се отказва, изтощен и разочарован, защото частните интереси се оказват прекалено силни и провалят федерацията на Западните Индии (Tignor, 2006, pp. 211-239; Ingham, Mosley, 2013, pp. 187-205).

Луис се завръща в академичните среди като професор по политическа икономия в Принстънския университет.

Там той работи в тясно сътрудничество с приятеля си от времето в Лондонската школа по икономика Уилям Баумол (вж. Егберт, Седларски, 2019). Същевременно е в много дистанцирани отношения с другия икономист по развитие в университета, Алберт Хиршман (Егберт, Седларски, Тодоров, 2025). Двамата не само застъпват различни подходи – Хиршман отхвърля всякакъв вид планиране на развитието – но имат и лични неразбирателства (вж. Adelman, 2013, p. 543).

Луис съумява да въведе университетска специалност по икономика на развитието, привлича млади изследователи и е изключително продуктивен в публикационната си дейност. Участва активно в расовия дебат в Съединените щати. От 70-те години на миналия век теорията му е критикувана все по-силно. Въпреки това, той продължава да поема позиции, свързани с развитието, например в Университета на Британска Гвиана, а от 1970 до 1974 г. ръководи новооснованата Карибска банка за развитие в Барбадос. Пенсионира се през 1985 г., но остава активен в Принстън до смъртта си през 1991 г. Луис получава множество международни отличия и награди, най-важната от които е Нобеловата награда за икономически науки през 1979 г.

Моделът на Луис или двусекторен модел на икономическото развитие

Луис пише своите две най-важни разработки през първите си години

в Манчестър. Основополагащата му статия, „Развитие с неограничени запаси от труд“ (1954), привлича незабавно внимание, също както и книгата му „Теория на икономическия растеж“ (1955). Статията излага концепцията за двусекторна икономика като модел на развитие, докато книгата възприема много по-широк поглед върху развитието и разглежда детайлно множеството предпоставки (Tignor, 2006, pp. 79-88), описва подробно процеса на подготовката на статията и предхождащите я публикации – прави паралел с развитието на Англия и описанията на индустриалната революция в Англия от Мил, Рикардо, Малтус и Маркс. Моделът на Луис напълно съответства и на развитието на Англия. В статията Луис аргументира предимно в контекста на класическата и главно рикардианската теория (Tweatt, 1968). Основната идея изглежда интуитивна днес, но е революционна за времето си. Предмет е структурната трансформация от примитивно стопанство в растяща икономика. По това време икономическият растеж се отъждествява с икономическото развитие.

Луис приема, че в повечето бедни държави и територии има неограничено предлагане на работна ръка – за пример посочва своите наблюдения в Пуерто Рико, Египет и Индия. Той допуска наличието на скрита безработица, която обаче е трудно забележима. Моделира затворена икономика без екзогенни шокове. Неограниченото предлагане на работна ръка остава

Икономическо наследство

постоянно поради растежа на населението, дори когато хората мигрират. Резултатът е, че заплатите съответстват на нивото на екзистенц-минимума. Пределният продукт на труда е нула, а средният продукт е постоянен. Това се отнася не само за аграрния сектор, но и за услугите, занаятчийското производство и гребномащабната търговия. Той нарича тези сфери сектор на екзистенц-минимума. Увеличаване на нормата на спестяване и натрупване на капитал са невъзможни в този сегмент от икономиката, липсват капиталови излишъци.

В икономика, моделирана по този начин, растеж и развитие може да има само ако по някакъв начин се осъществява натрупване на капитал в рикардански смисъл (срв. със Седларски, 2015, с. 86-112). За тази цел Луис въвежда капиталистически сектор, в който се инвестира и се генерират печалби, увеличаващи капиталовия запас. Логиката зад това допускане е, че трудът, нает в сектора на натуралното производство, получава минимална заплата за покриване на насъщните потребности на работниците, но производителността се увеличава чрез комбиниране на труда им с физически капитал (промишлени изделия). Неограниченото предлагане на труд в сектора на натуралното производство гарантира, че заплатата за минимални потребности остава постоянна, а в капиталистическия сектор е достатъчно да се плаща малко по-висока заплата, за да

се наеме работна ръка. Натрупаните печалби след това се реинвестират.

Луис приема, че инвестициите не се осъществяват еднакво във всички сектори и индустрии, а че се формират инвестиционни острови в рамките на стопанството, в които печалбите се реинвестират. С увеличаването на капиталовия запас в капиталистическия сектор в него се наемат повече хора, което води до самоусилващ се растеж. С евентуалното намаляване на излишъка от труд, заплатите в сектора на натуралното производство също ще се увеличават.

Моделът става известен като Модел на двусекторно стопанство или Модел на Луис. Впоследствие терминологията е обогатена и капиталистическият сектор започва да се нарича още модерен/градски сектор. В този сектор трудът може да се специализира и да постигне по-висока производителност и заплати. Секторът на натуралното производство се нарича още традиционен/селски сектор и е ограничен предимно до аграрната сфера, която в модела не може да предизвика ефекти на растеж. В този смисъл Луис изследва възможните структурни промени, при които се прехвърля труд от бавно-растящ, непродуктивен към определен бързорастящ, продуктивен сегмент на стопанството.

Луис постепенно разширява модела, за да включва экзогенни влияния в отворена икономика – миграционни ефекти, международна търговия и държавни инвестиции. Този основен

модел, който Луис не формализира, а разработва само вербално (Lewis, 1954; 1958), е посрещнат положително от научната общност. Неговото описание на неравностойните сектори и идеята за инвестиционните острови показва сходства с подхода на неравновесния растеж на Хиршман (Hirschman, 1958) (Вж. Егберт, Седларски, Тодоров, 2025). Формализацията е извършена по-късно от Ранис и Феи (Ranis, Fei, 1961).

Вторият основополагащ труд на Луис, „Теория на икономическия растеж“, е публикуван през 1955 г. Монографията е сложна, всеобхватна и дълбочена, очертавайки обща теория на растежа. И тук Луис разглежда натрупването на капитал като централно за развитието, но изследва значението на капитала в много по-широк социален контекст. Той е на мнение, че първо трябва да има достатъчно силен ангажимент за модернизация сред населението (*воля за икономизация*), за да се осъществи растеж – посочва предпочитанието към промишлени потребителски стоки и работната етика, наред с други. След това Луис обсъжда значението на институциите за развитието, преди да подчертае ролята на знанието. Тези три точки, които той не развива във влиятелната си статия от 1954 г., са разработени от него като централни аспекти на развитието през следващите десетилетия. Луис е наясно, че това са предпоставки, които трябва да бъдат изпълнени едновременно, поне до известна степен, преди да могат да протекат

процесите на растеж. Централният момент за него обаче остава натрупването на капитал – в смисъла на Рикардо – чрез повишаване нормата на спестяване.

Предвид сложността ѝ, емпиричното тестване на теорията на Луис е трудно през 50-те години на миналия век. Въпреки това, като се обляга на привидно неикономически аспекти и променливи, той поставя началото на дискусия за факторите, които са от основно значение за развитието. Множество от тези фактори биват възприети в научната литература през следващите десетилетия като влияещи върху процесите на развитие.

В частност двусекторният модел е приет положително от научната общност веднага след представянето му. Въз основа на емпирични наблюдения и критики Луис модифицира важни аспекти на първоначалната си концепция (Lewis, 1965). Отправна точка за промените са наблюдаваните високи темпове на растеж в някои развиващи се страни през 50-те години на миналия век. Луис започва да твърди, че развитието не зависи само, както предполага първоначално, от наличието на капитал, предприемчивост или подходящи умения. Той признава, че външната търговия – с отчитане на условията на търговия (англ. terms of trade) – също може да има положителни ефекти (виж също Lewis, 1978). Анализира и устойчивата градска безработица въпреки растежа и инвестициите. Обяснението му е, че модерният сектор не абсорбира

достатъчно работна ръка, като става причина за безработицата. Това може да се отгаде на обстоятелството, че нивото на заплатите в капиталистическия градски сектор е толкова високо, че работната ръка масово, но често безуспешно опитва да открие свободни позиции в него. В оригиналния модел обаче заплатата в модерния сектор е само малко по-висока от тази в традиционния, което не би трябвало да задейства подобни миграционни ефекти (Lewis, 1965; Виж също Thweatt, 1968, pp. 346-356). По-късно Харис и Тодаро (Harris, Todaro, 1970) предлагат още едно обяснение на градската безработица, използвайки вдъхновен от Луис двусекторен модел. В него миграцията от селските райони към градовете зависи не само от реалните заплати, но и от високите очаквания на мигрантите. Моделът им е разширен с допълнителни аспекти от Фийлдс (Fields, 1975).

Въпреки привлекателността на опростения модел на Луис, през 50-те и 60-те години на миналия век той е критикуван от различни перспективи (Вж. Tignor, 2006, pp. 260-266). Привържениците на стратегията за равномерен растеж и теорията за „големия тласък“ смятат за погрешен едностранчивия фокус върху натрупването на капитал чрез инвестиции в индустрията. На същото мнение са и изследователите, разглеждащи модернизацията на селското стопанство като предпочитано решение за развитието. Привържениците на теорията за зависимостта, от друга страна,

обвиняват Луис, че увеличава зависимостта на развиващите се от индустриализираните страни чрез фокуса върху индустриализацията.

Луис приема сериозно неокласическата критика, изразена от влиятелни икономисти на епохата (Вж. Tignor, 2006, pp. 260-266). Критики идват и по линия на факта, че грандиозните и всеобхватни теории за развитието от 50-те години на миналия век се оказват твърде нереалистични спрямо действително реализираните траектории на стопанствата през следващите десетилетия. От 60-те години на миналия век емпиричните зависимости все повече могат да бъдат установявани статистически и иконометрично – аспект, към който Луис проявява малък интерес. В крайна сметка през 80-те години на XX век избухва неокласическата революция в икономиката на развитието, която ще даде начало на ендогенните модели на растежа.

Теоретичната критика, особено от неокласически позиции, често се фокусира върху изходните допускания в модела на Луис (Lewis, 1954). Тодаро и Смит (Todaro, Smith, 2020, pp. 125-127) представят кратко обобщение на част от критиките. Някои от тях се основават и на емпирични наблюдения върху развитието от по-късни години. Ранис (Ranis, 2004) също предлага преглед на по-значими критики към модела на Луис.

1) Първо, Луис не обяснява защо капиталът, натрупан в модерния капиталистически сектор, се реинвестира

там, а не изтича например в чужбина. Отливът на капитал изглежда напълно реалистичен, ако в модела се заложи наличието на конкурентни инвестиционни пазари. Но дори в случай на реинвестиране на печалбите не е правдоподобно допускането за непроменливо съотношение между капитала и труда. То предполага, че технологиите също остават постоянни. В действителност капиталът се влива в индустриите с най-високи очаквани печалби, променяйки съотношението капитал-труд.

- 2) Второ, емпиричните изследвания свидетелстват, че предполагаемото свръхпредлагане на труд в аграрните региони в действителност не съществува. Например Хансен (Hansen, 1969) анализира случая на Египет. Следователно, допускането за нулева пределна производителност е нереалистично и е категорично оспорвано от неокласиците (Schultz, 1964) (Тази критика е формулирана от Теодор У. Шули, който заедно с Луис получава Нобеловата награда за икономика през 1979 г.). Така под въпрос е поставено основното положение в модела на Луис. По-късни изследвания показват, че в първичния сектор съществуват различни пазари на труда и сегменти, в които дори при наличие на излишък от предлагане на труд, не се изплаща заплата само на нивото на екзистенц-минимума.
- 3) Трето, с течение на времето става ясно, че на градските пазари на

труда (т.е. в модерния сектор) заплатите се увеличават непрекъснато и са значително над минималното ниво за препитание. Това предполага, че в съвременния сектор съществува нарастваща възвръщаемост от мащаба, което позволява по-високо заплащане на труда.

- 4) Четвърто, емпирично е доказано, че високата норма на спестяване не води непременно до растеж и че са необходими други фактори за предизвикване на растежа (срв. със Седларски, 2015, с. 221). Последвалата дискусия относно ролята на предприемачеството и институциите прави опит да запълни тази празнина.
- 5) Пето, фокусът върху физическия капитал и невъзможността да се вземе предвид човешкият капитал в модела също е повод за критики. Този аспект е подчертан особено от т.нар. нова теория на растежа (Lucas, 1988; Barro, 1991). Някои от тези критики със сигурност се отнасят не само до трудовете на Луис, но и до тези на други икономисти от първото поколение, занимавали се с теорията на развитието, които не работят емпирично и иконометрично.

През следващите десетилетия „големите теории“ на развитието са разглеждани все по-критично. Причините са преди всичко следните: Първо, те се оказват емпирично неустойчиви. Второ, става очевидно, че пътищата на развитие са твърде хетерогенни, за

Икономическо наследство

да се считат отделни фактори за основни за развитието. Трето, разбирането за развитието се е променило и икономическият растеж е в най-добрия случай само един от индикаторите. Четвърто, протичат промени в научните парадигми, включително в икономиката на развитието.

Привържениците на неокласическата нова теория на растежа, които виждат ендеогенния растеж като решение за развитието и се фокусират предимно върху пазарите, пазарните механизми и човешкия капитал, до голяма степен игнорират приноса на Луис, както и на други ранни икономисти на развитието. В учебника на Баро и Сала-и-Мартин (Barro, Sala-i-Martin, 1995) „Икономически растеж“ не се споменава нито Луис, нито други ранни изследователи в областта на теорията на развитието (Сред които Розенщайн-Роган, Нурксе, Ростоу, Хиршман, Мюргал (Вж. Egbert, Sedlarski, Todorov, 2022), Пребиш, Зингер, Гершенкрон (Вж. Sedlarski, Egbert 2016) и други) (Вж. Tignor, 2006, pp. 264-266; също Becker, Craigie, 2008).

Значимост на работата на Луис

Луис е първият учен с афро-карибски произход, заемал различни академични позиции на Запад: първият цветнокож лектор в Лондонската школа по икономика, първият цветнокож професор във Великобритания (Манчестър) и първият цветнокож професор в Принстън. Той е и първият цветнокож икономист и първият карибски учен, спечелил Нобелова

награда (Tignor, 2006, p. 268). В това отношение, както и с непрекъснатия си ангажимент в борбата с дискриминацията, Луис се превръща в пример за подражание. През целия си живот получава важни награди и признания, включително е посветен в рицарство в Лондон през 1963 г. Образът му дъго време е на банкнотата от 100 долара на Източнокарибската централна банка (ЕССВ).

Особеното за Луис като икономист е, че, от една страна, произхожда от колония, познава бедността в родината си и е преживявал дискриминация срещу цветнокожите в колониите и във Великобритания. От друга страна, получава британско образование, твърдо се застъпва за ценностите на европейското Просвещение, учи и преподава от пазарно ориентирани позиции в Лондонската школа по икономика. Счита себе си за хуманист и социалист, но разчита на пазарите в комбинация с планиране на процесите на развитие, когато става въпрос за икономически механизми в развиващите се страни. Въпреки важността на елементите на планирането, той отхвърля марксистката идеология, съветското планово стопанство и детерминистичната теория на зависимостта като основи на развитието. На свой ред защитава мнението, че индивидуалната свобода може да създаде най-добрата възможна организация на пазарите, като по този начин се застъпва и за пазарно-либерални идеи. Това го прави търсен съветник както в британската

метрополия, така и в колониите и наскоро получените независимост държави в Африка и Карибите.

По отношение на икономическите му теории едно основание за критика хвърля сянка върху академичното му наследство. Въпреки че участва активно като плановик на политиките за развитие, той развива теориите си без емпирични тестове, а по-скоро въз основа на предположения, които впоследствие се оказват нестабилни. Това обстоятелство ще доведе до фундаменталната критика към допускането за неограниченото предлагане на

труд – основният стълб на теоретичната му концепция. Безспорен обаче е приносът му по въвеждането на първия гвусекторен модел в теорията на развитието. Моделът е разширяван, адаптиран и прилаган многократно към други сектори и за обяснение на различни феномени, например дихотомията градско-селско, формално-неформално, законно-незаконно или модерно-изостанало стопанство. В това отношение приносът на Луис към икономическата мисъл е актуален под различни форми и до днес.

Цитирани източници (References):

1. Егберт, Х., Т. Седларски (2019). Основи на съвременната икономика: Уилям Баумол и предприемачеството. *Икономическа мисъл* 2019(5), pp. 109–117.
(Egbert, H., T. Sedlarski (2019). *Osnovi na savremennata ikonomika: Uilyam Baumol i predpriemachestvoto. Ikonomicheska misal* 2019(5), pp. 109–117)
2. Егберт, Х., Т. Седларски, А. Тодоров (2022). Основи на съвременната икономика: Гунар Мюрдал, социалната държава и икономическото развитие. *Икономически и социални алтернативи* 2022(3), 120–130.
(Egbert, H., T. Sedlarski, A. Todorov (2022). *Osnovi na savremennata ikonomika: Gunar Myurdal, sotsialnata darzhava i ikonomicheskoto razvitie. Ikonomicheski i sotsialni alternativi* 2022(3), 120–130)
3. Егберт, Х., Т. Седларски, А. Тодоров (2025). Основи на съвременната икономика: Алберт Хиршман за икономическото развитие чрез небалансиран растеж. *Икономическа мисъл* (предстоящо).
(Egbert, H., T. Sedlarski, A. Todorov (2025). *Osnovi na savremennata ikonomika: Albert Hirshman za ikonomicheskoto razvitie chrez nebalansiran rastezh. Ikonomicheska misal* (predstoyashto)
4. Седларски, Т. (2015). *Икономически теории (История на икономическата мисъл)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
(Sedlarski, T. (2015). *Ikonomicheski teorii (Istoria na ikonomicheskata misal)*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“)

5. Седларски, Т., Х. Егберт (2016). Основи на съвременната икономика: Александър Гершенкрон. *Икономическа мисъл* 2016(1), pp. 133–141.
(Sedlarski, T., H. Egbert (2016). *Osnovi na savremennata ikonomika: Aleksandar Gershenkron. Ikonomicheska misal* 2016(1), pp. 133–141)
6. Adelman, J. (2013). *Worldly Philosopher: The Odyssey of Albert O. Hirschman*. Princeton: Princeton University Press.
7. Barro, R.J. (1991). Economic growth in a cross section of countries. *Quarterly Journal of Economics* 106(2), pp. 407–443. <https://doi.org/10.2307/2937943>
8. Barro, R.J., X. Sala-i-Martin (1995). *Economic Growth*. New York: McGraw-Hill.
9. Becker, C.M., T.A. Craigie (2007). W. Arthur Lewis in retrospect. *The Review of Black Political Economy* 34(3-4), pp. 187–216. <https://doi.org/10.1007/s12114-008-9010-6>
10. Fields, G.S. (1975). Rural-urban migration, urban unemployment and underemployment, and job-search activity in LDCs. *Journal of Development Economics* 2(2), pp. 165–187. [https://doi.org/10.1016/0304-3878\(75\)90014-0](https://doi.org/10.1016/0304-3878(75)90014-0)
11. Findlay, R. (1982). On W. Arthur Lewis's contributions to economics. In: Gersovitz et al. (eds.). *The Theory and Experience of Economic Development*, pp. 1–14. <https://doi.org/10.4324/9780203838518>
12. Gersovitz, M., C-F. Diaz-Alejandro, G. Ranis, M.R. Rosenzweig (eds.) (1982). *The Theory and Experience of Economic Development*. London: George Allen & Unwin. <https://doi.org/10.4324/9780203838518>
13. Hansen, B. (1969). Employment and wages in rural Egypt. *American Economic Review* 59(3), pp. 298–313. <https://www.jstor.org/stable/1808959>
14. Harris, J.R., M.P. Todaro (1970). Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *American Economic Review* 60(1), pp. 126–142. <https://www.jstor.org/stable/1807860>
15. Hirschman, A.O. (1958). *The Strategy of Economic Development*. New Haven: Yale University Press.
16. Ingham, B., P. Mosley (2013). *Sir Arthur Lewis: A Biography*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
17. Lewis, W.A. (1949a). *Overhead Costs: Some Essays in Economic Analysis*. New York: Holt & Rinehart.
18. Lewis, W.A. (1949b). *Economic Survey 1919–1939*. London: Allen & Unwin.
19. Lewis, W.A. (1949c). *The Principles of Economic Planning*. London: Allen & Unwin.
20. Lewis, W.A. (1954). Economic development with unlimited supplies of labour. *The Manchester School* 22(2), pp. 139–191.
21. Lewis, W.A. (1955). *The Theory of Economic Growth*. London: George Allen & Unwin.
22. Lewis, W.A. (1958). Unlimited labour: Further notes. *The Manchester School* 26(1), pp. 1–32.

23. Lewis, W.A. (1965). A review of economic development. *American Economic Review* 55(1/2), pp. 1–16. <https://www.jstor.org/stable/1816239>
24. Lewis, W.A. (1978). *The Evolution of the International Economic Order*. Princeton: University Press.
25. Lucas, R.E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics* 22(1), pp. 3–42. [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)
26. Ranis, G. (2004). Arthur Lewis's contributions to development thinking and policy. *The Manchester School* 72(6), pp. 712–723.
27. Ranis, G., C.H. Fei (1961). A theory of economic development. *American Economic Review* 51(4), pp. 533–565. <http://www.jstor.org/stable/1812785>
28. Schultz, T.W. (1964). *Transforming Traditional Agriculture*. New Haven: Yale University Press.
29. Tignor, R.L. (2006). *W. Arthur Lewis and the Birth of Development Economics*. Princeton: Princeton University Press.
30. Todaro, M.P., S.C. Smith (2020). *Economic Development (13th edition)*. Harlow: Pearson Education.
31. Thweatt, W.O. (1968). Economic development with limited supplies of labor. *Journal of Developing Areas* 2(3), pp. 343–362. <https://www.jstor.org/stable/4189482>

Osnovi na savremennata ikonomika: Artar Luis i dvusekturniyat model na ikonomichesko razvitie

Henrik Egbert, Teodor Sedlarski, Aleksandar B. Todorov

Foundations of Contemporary Economics: Arthur Lewis and Economic Development in a Dual Sector Model

Henrik Egbert, Teodor Sedlarski, Aleksandar B. Todorov

Abstract: William Arthur Lewis (1915–1991) introduced the dual-sector model, a key contribution to development economics. His model explains how economies transition from a traditional agricultural sector to a developing industrial economy. The model assumes a subsistence agricultural sector with an unlimited surplus of labour. This labour can be employed at a subsistence-level wage if capital is invested in industry. As a result, a modern sector emerges alongside the traditional sector, and reinvestment of capital initiates a path to development. His framework influenced policies on labour migration, wages, and income distribution in developing economies. The model faced significant criticism in the 1970s and 1980s. Despite its limitations, Lewis' work remains fundamental in understanding economic development. Additionally, he was actively involved as an economic consultant for the governments of emerging independent states during the 1950s and 1960s. He was also the first Nobel laureate in economics from a former colonial territory.

Key words: Arthur Lewis, economic development, development theory, dual sector model, Lewis model, economic growth.

JEL: B29, B31, O11, O41.